

Issue on War Rhetoric

Retoryka wojny

2/2015

SPRAWOZDANIA | REPORTS

EWA MODRZEJEWSKA

POLSKIE TOWARZYSTWO RETORYCZNE

MODRZEJEWSKA.EWA@GMAIL.COM

**Sprawozdanie z konferencji
„Retoryka i normy komunikacji”,
Warszawa, 24–25 listopada 2014 r.**

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Poland. The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

EWA MODRZEJEWSKA
POLSKIE TOWARZYSTWO RETORYCZNE
MODRZEJEWSKA.EWA@GMAIL.COM

Sprawozdanie z konferencji „Retoryka i normy komunikacji”, Warszawa, 24–25 listopada 2014 r.

Na jesieni każdego roku Polskie Towarzystwo Retoryczne (PTR) zaprasza badaczy na konferencję poświęconą retoryce. Tematem przewodnim 13. już spotkania naukowego były normy komunikacji. Tym razem konferencja została zorganizowana we współpracy z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Reprezentujący jego kierownictwo, dr Maciej Maryl, w przemówieniu powitalnym zapowiedział powstanie Interdyscyplinarnego Centrum Badań nad Retoryką Stosowaną PRO RHETORICA - wspólnej inicjatywy IBL PAN oraz PTR. W imieniu towarzystwa naukowego uczestników powitała dr Agnieszka Kampka, która przybliżyła dwa najważniejsze wydarzenia związane z bieżącą działalnością Polskiego Towarzystwa Retorycznego: zaprezentowała pierwszy numer nowego, międzynarodowego, recenzowanego czasopisma naukowego „Res Rhetorica” oraz zapowiedziała międzynarodową konferencję pt. *Rhetoric in the Knowledge Society*, którą PTR organizuje w dn. 24–27 czerwca 2015 roku w Warszawie.

W tym roku organizatorzy XIII Konferencji Polskiego Towarzystwa Retorycznego zaprosili naukowców do refleksji nad retoryką w kontekście norm, standardów, praktyk i oczekiwań społecznych dotyczących perswazji. Postawili m.in. następujące pytania badawcze: jakie standardy, praktyki i normy kulturowe dotyczące komunikacji perswazyjnej powstały na przestrzeni wieków? Jak obecnie się one zmieniają? Jakie nowe normy i oczekiwania kształtują teraz komunikację perswazyjną?

Na konferencji wygłoszono 24 referaty w 8 panelach tematycznych. Prelegenci przyjechali z 17 ośrodków akademickich i instytucji naukowych. Gościem specjalnym była prof. Alejandra Vitale, reprezentująca Argentyńskie Towarzystwo Retoryczne, która po krótkim wprowadzeniu na temat tradycji i stanu obecnego badań nad retoryką w Argentynie, przedstawiła wyniki swoich analiz dotyczących dokumentów wytwarzanych przez służby bezpieczeństwa (tytuł wystąpienia: *Rhetoric and communication standards. The Province of Buenos Aires Police Intelligence Direction Archive*). Warto przy tej okazji nadmienić, że drugi

numer czasopisma „Res Rhetorica” zapoczątkował serię monograficzną *Rhetoric in the world* i został poświęcony dorobkowi badań nad retoryką w Argentynie. Inauguracyjną sesję pt. *Rhetoric and ethical norms*, prowadzoną przez organizatorkę prof. Joannę Partykę z IBL PAN, zamknęła prelekcja dra Rafała Toczki z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pt. *The Norms of Rhetoric in the Early Christian Letters. The Case of Augustine's Correspondence*, podczas której autor przybliżył retoryczny wymiar korespondencji prowadzonej przez św. Augustyna, odnosząc się tym samym do domniemanych zasad rządzących ówczesną chrześcijańską epistolografią.

Prof. Jakub Z. Lichański, kierownik Zakładu Retoryki i Mediów Instytutu Polonistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego ze swoim wystąpieniem *Retoryka, wychowanie obywatelskie i problemy komunikacji* rozpoczął drugi panel zatytułowany *Retoryka i normy w przestrzeni publicznej*. Rozważał on miejsce retoryki w wychowaniu obywatelskim, ale również w relacji do języka współczesnej nauki, techniki i medycyny. Według niego retoryka jest niezbędna tam, gdzie odchodzimy od języków sformalizowanych i wracamy do języka naturalnego.

Następne dwa wystąpienia wygłosiły badaczki retoryki politycznej w Stanach Zjednoczonych. Reprezentująca Zakład Studiów Amerykanistycznych Instytutu Anglistyki UMCS w Lublinie dr Anna Bendrat z referatem pt. *Conserving vs. radicalizing rhetoric: genres in presidential speeches* skupiła się na konfrontacji klasycznych gatunków retoryki prezydenckiej w USA (mowy inauguracyjnej, orędzia o stanie państwa) z realiami współczesnej rzeczywistości wirtualno-medialnej. Dr Marta Rzepecka z Uniwersytetu Rzeszowskiego natomiast przybliżyła wnioski z analizy porównawczej dwóch amerykańskich debat wyborczych: John F. Kennedy vs. Richard M. Nixon z roku 1960 oraz Barack Obama vs. Mitt Romney z 2012 roku, wskazując na podobieństwa i różnice oraz efekty zastosowanych środków retorycznych (tyt.: *Analyzing televised presidential general election debates*).

Kolejny panel rozpoczęła dr Agnieszka Budzyńska-Daca z Zakładu Retoryki i Mediów Instytutu Polonistyki Stosowanej UW, która zatytułowała swoje wystąpienie *Dwie perspektywy myślenia o gatunkach w refleksji retorycznej* i skupiła się w nim na klasycznym i współczesnym ujęciu terminu gatunek w kontekście obowiązujących norm komunikacji. Do omówienia tego problemu posłużyła się przykładami gatunków politycznych.

Następnie z referatem *Retoryka w debacie publicznej. Między cywilizowanym sporem a spektaklem* wystąpiła dr Agnieszka Kampka z Wydziału Nauk Społecznych SGGW, która scharakteryzowała współczesną debatę publiczną, skupiając się na jej różnorodnych funkcjach (m.in. funkcji debaty jako narzędzia polityki, edukacji obywatelskiej, przedstawiania oferty, odkrywania poglądów i rozwiązania sporu).

Ostatnią prelekcją panelu *Retoryka a normy interpersonalne* był referat prof. Joanny Partyki z Instytutu Badań Literackich PAN poruszający w oryginalny sposób temat retoryki milczenia, a zatytułowany *Milczenie kobiet jako (paradoksalna) norma komunikacji*, oparty na przykładach zaczerpniętych z literatury dawnej.

Pierwszy dzień konferencji zakończył panel *Retoryka a normy międzykulturowe*, w którym wygłoszono cztery referaty. Dr Adrianna Siennicka z Katedry Italianistyki Uniwersytetu Warszawskiego, rozważając rolę języka w wzmacnianiu postaw seksistowskich, przybliżyła próbę zreformowania języka włoskiego, której przyświecała idea „równouprawnienia”. Jedną z konkluzji referatu pt. *Obraz kobiety w języku jako przejaw (nie)poprawności politycznej. Studium polsko-włoskie* było stwierdzenie, że idea wyeliminowania językowych wyznaczników potencjalnej dyskryminacji ze względu na płeć nie spotkała się z ogólnospołecznym zrozumieniem.

W kręgu retorycznych zagadnień związanych z płcią pozostała Elżbieta Pawlak-Hejno, asystent w Zakładzie Komunikacji Społecznej Wydziału Politologii UMCS, która pokazała na przykładzie współczesnych memów, że przedstawiany w krzywym zwierciadle obraz „kobiety walczącej” zbudowany jest za pomocą podobnych środków retorycznych jak za czasów aktywności ruchu sufrażystek u początków XX wieku.

Dr Małgorzata Ruchel, adiunkt w Zakładzie Filozofii Kultury Instytutu Filozofii UJ, przeniosła uczestników konferencji z kultury europejskiej do sanskryckich Indii charakteryzujących się kulturą żywej debaty. W wystąpieniu *Klasyczna »nyāya« o rodzajach debaty* przybliżyła jedną ze szkół (*nyāya*), która sformalizowała zasady dyskusji, jej przebieg, oraz jej dorobek, w tym charakterystyczny pięcioczłonowy schemat dowodzenia.

Pierwszy dzień konferencji zakończyło wystąpienie dr Magdaleny Smoleń-Wawrzusiszyn z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II zatytułowane *Co jest normą w komunikacji marketingowej?* Prelegentka odniosła się do koncepcji *humaningu*, której ideą jest odwrót od uprzedmiotowienia człowieka w działaniach marketingowych przyjmujących często etycznie wątpliwe formy.

Na drugi dzień obrad zaplanowano cztery sesje: *Retoryka a normy argumentacji*, *Retoryka a wzorce emocji*, *Retoryka a normy gatunków mowy* oraz *Retoryka a normy autopromocji*. Pierwszy panel rozpoczął dr Paweł Gondek z Instytutu Filozofii Teoretycznej KUL, który w wystąpieniu pt. *Podstawy normatywności w retoryce według Arystotelesa* wskazał na podwójny porządek logiczny (dialektyczny) i prakseologiczny formujący Arystotelesowski system retoryki.

Od greckich źródeł retoryki do jej XX-wiecznego wymiaru słuchacze konferencji zostali przeniesieni dzięki dr Joannie Kiereś-Łach. Jak przypomniała w wystąpieniu pt. *Reguły argumentacyjne nowej retoryki Chaima Perelmana*, jego teoria

argumentacji retorycznej, fundująca podstawy „nowej retoryki”, pozostała w ścisłym związku z antycznymi korzeniami sztuki dobrej wymowy.

Do argumentacyjnego wymiaru retoryki nawiązywał również kolejny referat dr Magdaleny Ryszki-Kurczab z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (adiunkta w Katedrze Literatury Staropolskiej i Oświeceniowej oraz w Katedrze Lingwistyki Kulturowej i Komunikacji Społecznej) zatytułowany *Czym jest dziś błąd argumentacyjny (»fallacy«)?*, w którym prelegentka omówiła dwie współczesne koncepcje rozumienia błędów argumentacyjnych – Douglasa Waltona oraz Fransa van Eemeren i Roba Grootendorsta (teoria pragmatydyalektyczna).

Tę sesję zamknął referat Joanny Skulskiej reprezentującej Wojskową Akademię Techniczną. Prelegentka w swym wystąpieniu skupiła się na adekwatności zastosowania teorii argumentacji wspomnianego już Douglasa Waltona do badań z zakresu komunikacji politycznej (tyt.: *System komunikacji politycznej a teoria argumentacji D. Waltona – aspekty metodologiczne*).

Celem kolejnego wystąpienia dra Michała Mokrzan, adiunkta z Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego, było przybliżenie studiów nad ironią prowadzonych z perspektywy antropologii społeczno-kulturowej. W referacie pt. *Antropologia ironii* wskazał na szersze rozumienie tego tropu i jego użyteczność jako kategorii badawczej nie tylko w literaturoznawstwie czy retoryce, ale również w badaniach nad społeczeństwem i kulturą.

Przedmiotem referatu dr Magdaleny Piskały, adiunkta w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, była stosowana praktyka komunikacyjna określona przez łacińskie słowo *maledicentia*, czyli „skłonność do mówienia o kimś źle, złośliwość w mowie”, którą stosowano między innymi w tekstach heraldycznych. Badaczka wskazała na jej funkcje oraz omówiła wykorzystywane figury retoryczne (tyt.: *»Maledicentia« i herby. Funkcja, znaczenie i granice złośliwości w praktyce retorycznej dawnych tekstów heraldycznych*).

Drugą sesję tego dnia zakończyło wystąpienie dr Marii Joanny Gondek, adiunkta w Katedrze Semiotyki i Retoryki Audiowizualnej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej KUL zatytułowane *Problem stosowności w perswazji pathos* omawiające jedno z podstawowych w retoryce zagadnień – perswazję oddziałującą na emocje.

Następny referat pt. *Tweetować memy, czyli o zmianie politycznych praktyk perswazyjnych* wygłosiła dr Ewa Modrzejewska. Prelegentka skupiła się w nim na zachodzących na naszych oczach zmianach w normach komunikacji, przywołując przykłady memów i tweetów jako nowych gatunków oficjalnego komunikowania politycznego. Za studium przypadku posłużyło jej exposé premier Ewy Kopacz.

Normy warsztatu dziennikarskiego były przedmiotem zainteresowania dr hab. Moniki Worsowicz, adiunkta w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Uniwersytetu Łódzkiego, która streściła wyniki analizy skuteczności perswazyjnej tekstów poświęconych różnorodnym problemom z zakresu warsztatu dziennikarskiego, opublikowanych na łamach branżowego miesięcznika „Press” w latach 1996–2014 (tyt.: *Nauczanie o warsztacie dziennikarskim. Publikacje w rubryce »Media – warsztat« w miesięczniku „Press” w kontekście zasad retorycznych*).

W tematycznym kręgu prasy pozostał dr Paweł Sarna z Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego. Przybliżył on i scharakteryzował pod kątem retoryki spór o powstania śląskie, jaki toczył się w okresie międzywojnia na łamach śląskiej prasy, a przede wszystkim dwóch dzienników: wydawanej przez Wojciecha Korfantego „Polonii” oraz prorządowej „Polski Zachodniej” (tyt.: *Dyskredytacja konkurencji politycznej w przedwojennej prasie na Śląsku*).

Adiunkt w Zakładzie Retoryki, Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa w Instytucie Filologii Polskiej UAM, dr Barbara Sobczak, podjęła tematykę strategii perswazyjnych stosowanych jako normy komunikacji o sobie samych przez środki masowego przekazu. W trakcie prelekcji podała przykłady różnorodnych działań autopromocyjnych polskich mediów.

Ostatni referat XIII Konferencji Polskiego Towarzystwa Retorycznego wygłosiła dr Agnieszka Szurek, pracująca w Zakładzie Retoryki i Mediów Instytutu Polonistyki Stosowanej UW, która omówiła swoje badania z zakresu retoryki i mediów elektronicznych poświęcone szkolnym stronom internetowym. Jednym z celów wystąpienia było sformułowanie zaleceń oraz określenie możliwych kierunków badań nad standardami komunikowania się szkół za pomocą własnych stron www.

Jak co roku prezentowane na konferencji referaty stworzyły panoramę badań i refleksji retorycznej.